

ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ДИТИНИ У ПРОСТОРИ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: СТРАТЕГІЯ, СПЕЦИФІКА, ОРІЄНТИР НА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ

Справа організації життя дітей у дошкільному закладі потребує перегляду, осучаснення й перебудови. Йдеться про порядок харчування, відпочинку, сну та діяльності. Ці процеси унормовуються ритмом життєдіяльності (режимом).

Організуючи життєдіяльність дитини в у мовах дошкільного закладу, дорослі виходять з традиційних усталених вимог: комплектування, виокремлене середовище, режим відповідно до віку, порядок життя. Така організація охоплює харчування і діяльність, сон і відпочинок., що чітко окреслено і регламентовано сукупністю норм та правил.

Зупинимося на окремих складових елементах організації життя з позиції надання їм рухливості у часі та мінливості у формах.

Відпочинок

Пасивний період. Змінність процесів життєдіяльності дошкільника передбачає варіювання активних та пасивних форм, що по чергово або постійно набувають домінуючого у часі значення. Загальна тривалість добового сну залежить від віку дитини, зокрема, старший дошкільник потребує не менше дванадцяти годин. Як у родині, так і в умовах дошкільного навчального закладу часові межі денного сну можуть подовжуватися чи скорочуватися як наслідок можливих індивідуальних потреб дитини, особливостей її нервової системи, емоційного перевантаження тощо. Причинами, що потребують гнучкості в організації та тривалості денного сну можуть бути: тривале засинання дошкільника, неспокійний сон, раннє пробудження, глибокий сон на час запланованого підйому, відмова від сну. Одній дитини варто дати можливість відпочити довше, не перериваючи її сну і не заохочуючи до активних форм діяльності, іншій – дозволити піднятися раніше.

Активний період. Навіть у молодшому дошкільному віці можуть бути зафіксовані прояви небажання малюків спати вдень. У старшому дошкільному віці зростає кількість дітей, які уявно ігнорують денний сон, посилаючись на свій вік, на «вільний» спосіб організації життєдіяльності вдома з орієнтиром на старших братів і сестер тощо. Доречним буде заохочення дитини до неспанья в положенні лежачи, що, як правило, спричиняє загальну релаксацію та засинання. Такі малюки періодично потребують пильної уваги педагога та медичного працівника, що дасть можливість зробити висновки про їхній психофізіологічний стан, активність, витривалість, а також причини й наслідки відмови від сну. Однак, окремі дошкільники шостого року життя регулярно чи постійно за будь-яких умов перебувають у стані неспанья, що не ускладнює їхнє самопочуття протягом дня. Передбачаючи таку ситуацію, на цей час педагогам доцільно, по-перше, створити середовище, що забезпечить індивідуальні інтереси дитини, буде для неї розвивальним, унеможливить виникнення самотності чи бездіяльності, а по-друге, убезпечити інших дітей від проявів солідарності та намірів приєднатися до активних. Не виправдано заохочувати дітей до неспанья на прохання батьків.

Розвивально-пізнавальна життєдіяльність

Розвивально-пізнавальна життєдіяльність поширюється на весь час перебування дитини у дошкільному навчальному закладі, окрім сну. Відсутність жорсткої регламентованості дозволяє почергове домінування організованих та самоорганізованих, індивідуальних та групових, фронтальних способів педагогічного впливу. Вибір кожного диктується педагогічною метою, змістом діяльності, бажаннями та вподобаннями дітей. Досить поширеною є така форма організації педагогічної роботи як заняття. Аналіз традиційних фронтальних занять доводить, що вони почасти утруднюють реалізацію особистісно орієнтованої моделі дошкільного виховання з огляду на такі чинники:

- регламентований час не дозволяє педагогам повно враховувати настрій, бажання, міру зайнятості, стан усіх вихованців;
- досить важко брати до уваги та покладатися на індивідуальний досвід вихованців, особливо при значній кількості дітей у групі;

- домінують однотипні вказівки, завдання, зауваження, вимоги, пояснення для усіх дітей;
- педагог безпосередньо чи опосередковано вдається до порівняння дітей між собою [5].

Тому фронтальні заняття у сучасній педагогічній практиці вважаються менш продуктивними, аніж з підгрупою дітей чи індивідуальні, оскільки нерідко відсувають на другий план центральну фігуру освітнього процесу – дитину.

Термін *заняття* існує тривалий час, зберігається він і у період модернізації дошкільної освіти, проте сучасне його тлумачення набуло варіативності. Ми пояснюємо ним будь-яку зайнятість малюка: самостійну або з ровесниками, за умов педагогічного впливу педагога чи без нього, заплановану чи спонтанну, з проявами зовнішньої активності чи самозанурення, - а тому розуміємо його так:

- процес самоорганізації дитини для якоїсь діяльності (гра, спостереження, роздуми);
- форма зайнятості двох чи більше дітей будь-якою діяльністю, що викликана спільними інтересами і потребує сконцентрованості уваги, зосередженості та послідовності дій за домовленістю;
- результат організації діяльності дітей дорослим [2].

Колективна організація дітей виправдана тоді, коли йдеться про створення спільного продукту творчої, мовленнєвої, образотворчої активності, обмін враженнями чи результатами індивідуальної, групової діяльності тощо. Проте, ефективнішим видається результат, якщо педагог буде вдаватися до мінімізації кількості задіяних дітей на занятті, його тривалості та змістового наповнення. Такий підхід пропонує послуговуватися *міні-заняттями*. Саме вони спонукають врахувати міру зацікавленості, інтересу дітей, дозувати інформацію чи завдання, розведення в часі того змістового наповнення, яке за умов традиційності мало б означені часові рамки.

Тривалість кожного фрагменту не має перевищувати межі виникнення і утримання інтересу дітей. Міні-заняття не завжди потребують залучення до діяльності всієї групи вихованців, а орієнтовані на невелику підгрупу дітей, які виявили бажання, інтерес до конкретного виду діяльності (індивідуально-груповий спосіб організації).

Кількість таких занять, змістове їх наповнення обумовлюється професійною підготовленістю педагога, варіюванням завдань та шляхів їх виконання [1]. Якщо змістового матеріалу, форм і видів роботи вдосталь, а інтерес дітей не спадає, то окрема тема може розглядатися протягом кількох днів. Це не тільки дозволить різнобічно її розкрити, зануритися в проблему, а й обрати такі способи, такий час, визначити таку тривалість, щоб врахувати бажання, наміри, уподобання кожної дитини. Зауважимо, що кількість міні-занять не підмінює собою і не перекриває інші види, форми педагогічного впливу, не збільшує в часі тривалість організованого пізнавального процесу. Навпаки, міні-заняття вивільняють час для самостійного пізнання, дослідження, вибору часу й місця виконання завдання-пропозиції, надають можливість дитині вдатися до самодозування інформації, до самостійного вибору діяльності, партнерів [3]. Зміст міні-занять проникає в усі сфери життєдіяльності, змістові лінії, забезпечуючи та відбиваючись у всіх видах активності особистості.

Періодично доцільно вдаватися і до загальногрупового способу організації. Захоплення, здивування, концентрування уваги, думки більшості чи й всієї групи дітей протягом кількох хвилин цілком можливе і достатнє для того, щоб запрограмувати подальшу активність, що буде проявлятися протягом дня чи й кількох днів. Це запитання-завдання, які потребують індивідуальних зусиль кожного без винятку, проте час, тривалість, обсяг зусиль, які вкладає дитина у цю роботу, більшою мірою залежать від неї самої.

Міні-заняття можуть бути:

- спланованими і спонтанними (не запланованими зарані, без попередньої підготовки), ситуативними;
- фіксованими у часі або ж такими, тривалість яких регулюється інтересом і бажанням дітей;
- індивідуальними, груповими, фронтальними;
- ініційованими дітьми чи педагогом;
- синтезованими за видами (розповідання казок, розігрування сюжетів фольклорних форм, описування емоційного змісту ситуації спілкування дійових осіб, характеру персонажів);
- варійованими у змінності видів діяльності (ігрова, пізнавальна, музична, театральна, спілкування тощо).

Різні способи і форми організації життєдіяльності старшого дошкільника набувають поширення завдяки своїй ефективності у збереженні особистісного простору дитини, а тому мають домірно й доцільно використовуватися у дитячому бутті [4].

Отже, організацію процесів життєдіяльності недоцільно суворо обмежувати. Варто надавати їм рухливості у часі (подовжувати, скорочувати, замінювати) залежно від стану вихованців, умов, виняткових ситуацій тощо, дотримуючись цілісності розпорядку дня і збалансованості у ньому основних компонентів,.

Література

1. Гончаренко А.М. Педагогічна майстерність та педагогічні умови виховання мовленнєвої особистості: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції [«Утвердження українського цивілізаційного простору: духовно-історичні передумови, сучасні тенденції та перспективи розвитку»], (м. Ужгород, 3–4 листопада 2016 року) / Карпатський університет імені Августина Волошина, Українська богословська академія.- Ужгород : Видавничий відділ КаУ, 2016.- С.241-244.
2. Гончаренко А. Розвінчуємо стереотипні уявлення про заняття //Вихователь-методист,- №5.- 2016.- С. 4-12.
3. Гончаренко А.М. Становлення гуманних взаємин старших дошкільників: [Монографія] / Алла Миколаївна Гончаренко.- Х.: Вид-во «Діса плюс», 2016.- 186с.
4. Шавровська В. Белль-Ланкастерська система актуальна й сьогодні/ В. Шавровська, Н. Шавровська// Дошкільне виховання.- 2012.- №3.- С.26-29.
5. Шляхи модернізації дошкільної освіти столиці// Пріоритети розвитку дошкільної освіти столиці: Матеріали науково-практичної конференції/ Укладачі: Гончаренко А.М., Дятленко Н.М. – К.: ГУОН, 2011.- 187с.